

מונולוגים מהגלריה

גוש בשר שחוט עטוף סוכריות
גומי מתוקות. תמונת אוטובוס
אחרי פיגוע משובצת פאייטיים
נוצצים. איברי מין גבריים
מסודרים בצורת נוף של
קררונים. כל אלה, יופי מול
גועל, פתיניות מול זוועה,
קישוט מול בוטות, מאכלסים
את התערוכה 'אונקרפט -
אונסטיה, דקורציה ויפי
נשני', שכל היצירות בה הן
של נשים. אמירה פמיניסטית
ייחודית, כולל דימויים
מסורתיים של עבודת יד ומבט
שונה על פורנוגרפיה

מרב סודאי בחרה לטפל דווקא בנושא שלקוח מהמציאות הישראלית הקשה, הכואבת והמדממת. היא לקחה מהעיתון צילום שתיעד את פיגוע ההתאבדות באוטובוס קו 32 א' בירושלים, ביוני 2002. הצילום הוגדל למימדי ענק וסודאי רקמה באינטנסיביות על התמונה הענקית (2 על 3 מטרים) פאייטיים בשלל צבעים. התוצאה: אוטובוס מפויח זרוע דם ומוות הופך להכי דקורטיבי שיש. „היא הפכה את הזוועה לקיטש ואת המציאות המדממת לדקורציה“, אומרת כץ פרימן. וכך, באמצעות הדיסוננס הזה, ביקשה סודאי לנער את האדישות לחיי אדם שהשתלטה עלינו בשנות האינתיפאדה.

ענת מידן

צילומים: אסנת רוז

כבר בכניסה היופי מכה בפנים ומשאיר אותך במין הלם מתקתק ומתקתק. המבט מתהפנט אל גוש בשר שור, שתלוי בגורלו הטבעי על אנקל אטליים. אלא שבשר השור קיבל כאן טיפול חריש, אחר, מפתיע, יש שיבחרו לומר נשי. האמנית מיכל ששוקלת 100 ק"ג, מכילה 50 ק"ג של סוכריות גומי. היה לי בראש השור השחוט של רמברנט. שור שהוא סמל הגבריות, הפוריות, וסמלה של אירופה. השור שסימל במשך מאות שנים את תמצית האדם הלבן האמיץ. לרמברנט היה הרבה מאוד אומץ כשלקח דימוי מסואר כזה והציג אותו בכשר שחוט. אני, כאישה, הלכתי מרמברנט הלאה והחלשתי לצפת בסוכריות את הקונסטרוקציה שבניתי מריטוכי ברזל בצורת בשר השור.

לא רק כדי לעזעזע

מיכל שמיר, שבוחרת בעבודתה את הויקה שבין בשר הגוף לבין קישוט ופיתוי, עברה על השור שלה כשנה. העבודה, ששוקלת 100 ק"ג, מכילה 50 ק"ג של סוכריות גומי. היה לי בראש השור השחוט של רמברנט. שור שהוא סמל הגבריות, הפוריות, וסמלה של אירופה. השור שסימל במשך מאות שנים את תמצית האדם הלבן האמיץ. לרמברנט היה הרבה מאוד אומץ כשלקח דימוי מסואר כזה והציג אותו בכשר שחוט. אני, כאישה, הלכתי מרמברנט הלאה והחלשתי לצפת בסוכריות את הקונסטרוקציה שבניתי מריטוכי ברזל בצורת בשר השור.

הסוכריות מרכוזות מהמקום היפה, הפתיני, המסחרי. בגלל הצבעים המרהיבים שלהן, נורא הסעיד אותי לעשות איתן משוש אחר, וכך נולד הטיפול בבשר, בנזף, במקום שבין המגעיל והמפתה, המושך והרוחה. סוכריות שמשייכות כל כך לעולם הילדים, ליופי תמים, מתחברות לדוהה כשחן מוצמדות לבשר שור. מאוד סקרן אותי מה עושה החיבור הזה. מצד אחד, רצייתי להציג שור שמקלפים ממנו את העור, להראות מה אנחנו כחברה מסתירים מתחת. רצייתי לשכור את המהונגות הארוחה המתחייבת, הפוליטיקלי פרוקט. מצד שני עטפתי את זה בפיתוי. אני אוהבת את שני הצדדים האלה, את הבין לבין. משיכה לגם וגם. להציג רק את

הגורא, רק את הובטה, רק לזעזע – כבר לא מעניין אותי. אולי בגלל שאנחנו חיים בחברה מתרבת שבה נפרצים כל הזמן גבולות, הרבה יותר מעניין להשאיר דברים במקום המתגורר, הלא מוחלט. כשמתכלים על העבודה רואים הרבה יופי שבא ללוק, נשארים עם טעם של סוכריות בפה, הרי סוכריות טוצצים וזה נורא אוראלי. רק כשלב השני תופסים את הגועל של בשר השור ומרגישים החייה.

עברתי אינספור שעות עם הסוכריות, גיהצתי אותן והביקתי, נסעתי לסטוריו פעמיים בשבוע עד שהחלטתי לקחת את העבודה הביתה. אז יכולתי לעבוד עליה בין לבין: בליה כשהשפתה ישנה, בזמן שהאוכל בתנור וכי. פתאום גיליתי שיש משהו נעים בלשבת בבית ולעבוד. פתאום נוכחתי באותן נשים שישבו מאות שנים בביתן ורקמו ותפרו. פתאום גיליתי את התרונות שבעבודה בבית ולא בסטוריו: את בשליטה, יודעת בדיוק איפה כל ילד נמצא, האוכל בתנור וכאלה, ואת גם עושה את האמנות שלך. זה היה חמור ומאוד מרגיע, ובכל זאת ברור לי שאם אעשה דבר כזה עוד פעם, יאשפזו אותי. זה לא מתאים להיפריות שלי. זו היתה מבחינתי פעם ראשונה ואחרונה שהתחברתי לפרקטיקות נשיות מסורתיות.

בימים אלה מציגה שמיר בגלדיה שלוש בתל אביב עבודת סוכריות נוספת, לה היא קוראת 'פצע קיר' – קיר מרטם עשוי מסוכריות. שמיר מצהירה שזה רוחה יותר מהשור. וזהו, נשבעתי שאני לא עושה יותר עבודות מסוכריות. מפתח להיות מתוקה מרי, וכיוון שמולם אוהבים סוכריות נמי – אני כבר לא.

לפני שהגיעה תערוכת 'אורקורפס' לתל אביב, היא הצגה בגלריית אוניברסיטת חיפה. מפה לאחון, בלי הרבה פרסום, נלחשה עוברת קיומה, ורבים גרשו את הגלדיה הקטנה. ברגעי הצפייה הראשונים היו המבקרים בה הלומי יופי, אחר כך התגנבו הבלבל וסימני השאלה, ואז תורה ההכרה שהיופי שמוצג בחלל משקר: בעצם הוא יופי מסוג אחר, יופי שנושא בתוכו עוד משהו ובעצם אותו בפרצוף. כלי העבודות שמוצגות ב'אורקורפס' הן של נשים, ואת כולן מא : העמלות הרבה שהושקעה בהן, גורש של קישוטיות, מלאכה יד של עבודות סרקית למיניהן, שאפיינו בעבר עבודות נשיות עשו בביתן, התעוררה מנסה לקחת את מלאכת היר למקומות נוספים, כשרבים ממחזורים קולות השיה הפמיניסטי. כבר לא מדובר במלאכת יד פורפ, שיש לה תפקיד דקורטיבי בלבד, תחום נשנים תריוק כאחריות עליו, אלא שלפן הקישוטי נוספו שני אלמנטים פמיניסטיים: אונסקסיות ויופי נשכני. האלמנטים האלה הם המכנה המשותף לכל העבודות בתערוכה.

בעיניי, אחת הסיבות להצלחת התערוכה היא שהיא מאד משכנעת. היופי הקורטיבי מוצע על ידי האמנית באונסקסיות ובאינטנסיביות, כמו משיכות מחולל רחוסות או הרבקה אלפי חרוזים על משהו, בלי להחמיץ אף פיטה ובלי לוותר לעצמן בכלום, מסבירה תמי כץ פרימן, אוצרת התערוכה. בפסיכיאטריה מאגדת אונסקסיות כהפרעת אישיות שמתאפיינת בחוזה על פעולה מסוימת בצורה כפייתית. גם בעבודות שמוצגות כאן יש המון יופי שנעשה בסוג של אונסקסיות, ובתוכו מקופלת אמירה תרנית.

הקישוט הופך לנשכני

יעל יודקוביק, למשל, שקראה למיצב שלה 'רב איבר', יצרה במקביל של איברי מין וכורים וקורים כמגדלים בגבהים ובמקומים שונים. מאחוריהם הציבה מראה שמכפילה את המבנים הפאליים – והכל נראה כמו נוף קרועני פנטסטי. האיברים עשויים מחומר שרוף טבול כסיר, צנוע ביוק בהיר, כשהאמנית ניגבה חזרה באצבעותיה את גושי החומר הכשרניים, נטימטר אחרי נטימטר. במיצב המרשים והמושקע הזה יש מסר מעבר ליופי שהוא משרה: הנמכים והחרים שיצרה של נוערו לבטל את מרכיבותיו ושלמתו של האיבר הזכרי, הפאלוס. גם ברימיו הכותני הזה, אומרת האמנית, יש לא מעט חורים. אמניות אחרות מתייחסות לנושא הפורנוגרפיה ולוויכוח הפמיניסטי שנלווה אליו – האם היא מעודדת ניצול ודיכוי נשים או שהיא חלק מתופש הביטוי. ורה קורמן מציגה בתערוכה מאד שיהפך של פרחים על לוחות פה, ורק כשמתבוננים מקרוב מתברר שזהו מרקם מסובך של דימויים מיניים. בדרכה זו היא מגחיכה את הדימוי שהיה שגור בתפיה הגברית: אישה שווה טבע, ותפקידה רק ללדת ולגדל את ילדיה.

בריבור הפמיניסטי מקובל לומר שהאישי הוא פוליטי. אם גברים מתעסקים בדברים שהם ברומו של עולם ונשים היו עסוקות במשך אלפי שנים רק בטריות הביתיות, הרי שבתערוכה הזו, באמצעות העבודות שמוכרות את עבודות היר מפעם, לנשים יש בהחלט מה להגיד. והאמירה שלהן, גם כשהיא מאד אישית, היא פוליטית. יש בה חתרנות ומסר ביקורתי. הנשים היוצרות כאן לא מסתפקות רק בעבודה הקורטיבית, שהיתה הנו שמוהו נשים יוצרות במשך מאות שנים, אלא לוקחת אותה הלאה, למקום שיש בו אמירה ביקורתית על המציאות שבה הן פועלות כיום, אומרת תמי כץ פרימן, שבשלב מסוים אפילו חשבה לקרוא לתערוכה 'ילדות רעות'.

בעירן החופט פמיניסטי ישנה איזו ציוריות בתערוכה של נשים מלבד. הרי יש גם אמנים גברים שממלאים עבודות בהריונים ואישים באותה מידה של עמלות.

כץ פרימן: לא חשתי להגביל את עצמי רק לנשים אמנים. להיפר, חשתי שהיום אין סיבה לכך ורציתי למצוא אמנים גברים שיתאימו לתערוכה. אבל תוך כדי התעמקות בחומרים ראיתי שאף אחד מהם לא עומד בתנאי המוקדם שהצבתי לעצמי. לא רציתי להכניס עבודה של גבר רק כדי שיהיה עלה תאנה, ועם זאת, היום אפשר לעשות תערוכה של נשים בלבד, רק כי ככה בא לאוצרת, בלי להרגיש שצריך להתנצל על כך.

תערוכה מהסוג הזה, בטוחה כץ פרימן, לא היתה מתקבלת בזמן אילו היתה נערכת לפני 20-10 שנה. בארץ שנסתה לסוג של ספרטניות סוציאליסטיות לא היה מקום ליופי מרחיב מהסוג שמוצג ב'אורקורפס'. הממסדים האמנותיים היו מתייקים אותה כקישט וחורצים את גורלה בזולל מתנשא. קישט ודקורציה הן מילים אחרות להגדרת שולי האמנות ולמה שמשתייך לעולמן של נשים משועממות. הרבה שנים קידשו אצלנו את הרוחן המינימליזם. התערוכה הזאת הולכת לכיוון המנוגד. יש בה מהתרסה ומהתענגות עליה: דקורטיבי היא לא בהכרח פשע אסתטי, ואמניות שעוסקות היום בדקורציה יכולות להביע באמצעותה דברים נוספים מעבר לקישוטיות. הן מביאות את עבודותיהן למקומות חדשים, טענים ומסקרנים. בשנות ה-80 יצאה האמנית האמריקאית ברברה קורגו כנגד התפיסה הרווחת על מעמדה, מקומה ותפקידה של האישה, והכריזה באירוניה כעשתה, 'אנחנו מקשטות לכם את החיים'. 15 האמניות בתערוכה לוקחות את ההכרזה רחוק יותר. הן מקשטות את עבודותיהן באונסקסיות ומציגות לראווה, בלי בושה או התנצלות, יופי פתיני שבתוכו ביקורת נוקבת על החברה ועל מעמד האישה בה.

הזוועה מוגשת יפה

שולה קובו מציגה שלוש עבודות שמבוססות על מצעי ילדים ופיג'מות שזכורים לה מילדותה בקיבוץ בשנות ה-50. היא הדביקה חרוזים קטנטנים בשלל צבעים על בדי ויצרה עיטורים למצעים ולפיג'מות שלא היו לה בילדותה הספרטנית. קובו ניסתה למרוא ילדות אלטרנטיבית באמצעות בגדי השינה האלטרנטיביים. 'הדביקה, הכיסוי והשיבוץ הם במידה רבה תרפיה שמאפשרת לה לעסוק בפצעי ילדות, בעכבות שקשורות ביופי ובנשיות, מבלי לחשוף יותר מדי. שכבת החרוזים יוצרת חומת יופי מתעתעת, מענגת את העין אבל גם דוקרת ומאזן קשה לנגע', נכתב בקטלוג התערוכה, שאגב, זכה בפרס ראשון של איגוד המעצבים הגרפיים.

מרב סודאי בחרה לטפל דווקא בנושא שלקוח מהמציאות הישראלית הקשה, הכואבת והמרממת. היא לקחה מהעיתון צילום שתייע את פיגוע ההתאבדות באוטובוס קו 32 א' בירושלים, ביוני 2002. הצילום הוגדל למימדי ענק וסודאי רקמה באינטנסיביות על התמונה הענקית (2 על 3 מטרים) פאיטיים בשלל צבעים. התוצאה: אוטובוס מפויח ורוע עם ומות הופך להכי דקורטיבי שיש. 'היא הפכה את הזוועה לקישט ואת המציאות המרממת לדקורציה', אומרת כץ פרימן, וכך, באמצעות הדיסוננס הזה, ביקשה סודאי לנער את הארישות לחיי אדם שהשתלטה עלינו בשנות האינתיפאדה.

זאת מין מניפולציה שמרחיקה את הזוועה מהצופה ומוגשת לו בצורה מאד יפה ואחר כך מכה בו, מסבירה סודאי. אני לא חיה פוליטית. העבודות שלי משקפות את המציאות הפרטית שלי. סוג של עיכול מציאות. העבודה הזו נולדה מתוך הבנה שהגענו למצב שבו אנחנו כבר לא יכולים לחוות יותר את מה שקורה. הגרלתי את האוטובוס השרוף למימדים עצומים, ובחצי שנה של עבודה תפיתי והדבקתי פאיטיים. זאת היתה פעילות סיופית שהלכה איתי לכל מקום. דיברתי בטלפון, ראיתי טלוויזיה וכל הזמן תפיתי פאיטיים, עד שהגעתי לשלב שלא יכולתי יותר והתחלתי להדביק אותם. אימצתי טכניקה מסורתית של מלאכת יד נשית וגשאתי לתוכה. זו הפכה להיות עבודה תובענית מאד שטמש השתלטה עלי, אבל כך גם מאד נקשרתי לעבודה.

אולי זה התיבור שלי לפמיניזם ולנשים שעסקו במשך שנים במלאכת יד ולא היה להן קיום בגלריות מעבר לקירות הבית שלהן. אני חושבת שעשיתי את העבודה דווקא ממקום מאד אישי. גדלתי בבגרייה ואת הילדות שלי עברתי במקלטים, בגלל הקשישות. אני רואה מה קורה לנו כשנים האחרונות, איך השגרה הקטלנית הופכת לגרמולית. אנחנו מפתחים קהות חושים למות ולסבל בגלל חוסר האונים שלנו. זה משגע אותי. אנשים התרגלו לתמונות שמפיעות בעיתון, אבל כשאתה מקבל את זה בבום של פאיטיים נוצצים, על גבול הקישט, זה מכה כך וכבר קשה להתעלם. אולי זה כבר לא עוד תמונה בעיתון.

כל אחת מ-15 האמניות בתערוכה מביאה את הדיבור המאוד פרטי שלה. מכולן נודף ניחוח פמיניסטי שעטוף בקישוטיות יתר. על עומקה ועוצמתה של הנשיכה המוטבעת בעבודותיהן אפשר להתווכח. על היופי אין הרבה ספקות. ★

בום לצופה. מרב סודאי